

Asociația pentru Neurodiversitate

**Foundation Centre for Legal Resources submission to the
Universal Periodic Review, 4th Cycle**

**Endorsed by TONAL, UnLoc, Ceva De Spus, Proact Suport, ASPNS Luceafărul,
"Hans Spalinger" Association, NGO for Neurodiversity**

Bucharest, 29th March 2023

The Foundation Centre for Legal Resources (CLR) is a non-governmental, non-profit organization, established in 1998 in Bucharest by the Open Society Foundation Romania. In 2016, CLR applied and received the ECOSOC consultative status. CLR actively advocates for the establishment and operation of a legal and institutional framework that safeguards the observance of human rights and equal opportunities, free access to fair justice and which capitalizes on its legal expertise for the general public interest. To achieve its objectives, CLR uses advocacy tools such as: monitoring and reporting (CLR has been national focal point for the EU Agency for Fundamental Rights during 2006-2014), campaigning, issuing policy positions and press statements, training relevant professionals and stakeholders, engaging in strategic litigation. CLR has a unique programme in Romania, whereby for 19 years now, it has paid unannounced human rights monitoring visits to psychiatric hospitals and other closed facilities for people with mental disabilities. As a result of such visits, CLR has initiated numerous cases, one of which was won before the European Court of Human Rights: Romania received a conviction for the inhumane treatment of people with intellectual and psychosocial disabilities living in closed facilities (the case Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu v. Romania)¹

The present Submission is being endorsed by 7 Romanian NGOs:

TONAL, Sibiu, Romania - Association that initiates systematic approaches aimed at effectively improving the social destiny and quality of life of people with mental health problems and their families.

Representatives: Mugur Frățila, Roxana Marcoiu

¹ CLR on behalf of Valentin Campeanu against Romania - <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-145577#%7B%22itemid%22:%5B%22001-145577%22%5D%7D>

Asociația pentru Neurodiversitate

UnLoc, Timisoara, Romania - Association participating in the development of supportive public policies and monitoring their implementation and providing social services such as community housing and individualized support, including training and employment.

Representatives: Roxana Damaschin-Tecu

Ceva De Spus, Timisoara, Romania - Association formed by a group of self-representatives, people with intellectual and physical disabilities who advocate for the respect of all rights of people with disabilities.

Representatives: Elisabeta Moldovan, Zoltán Szövérdi-Szép

Pro ACT Suport, Bucharest, Romania - Association whose mission is to promote the rights and genuine inclusion of people with disabilities, so as to naturally respond to their needs to be and live decently in the community. The organization is focused on acceleration of DI process while building community based serviced for people with psychosocial and intellectual disabilities.

Representative: Cerasela Nicoleta Predescu

ASPNS Luceafărul, Piatra Neamț, Romania - is constituted by parents of children with disabilities from Piatra Neamț in 2003, being the first organization at the level of Neamț county that has as beneficiaries children and young people with various forms of disabilities. They carry out activities in the field of social and educational assistance to children and adults with disabilities.

Representative: Daniela Coman

"Hans Spalinger" Association Cluj, Romania - organization which provides educational and therapeutic services for children with severe disability.

Representative: Ovidiu Damian

NGO for Neurodiversity - organisation established in 2021, that advocates for inclusion of neurodiverse people in the social and business life of the community. Our main goal is that neurodiverse people live an independent and fulfilling life, to the best of their abilities.

Representative: Delia Pisciă

109.40 2nd Cycle, Vietnam, - Further consolidate achievements in domains such as legislative and judicial reform, education, health care and gender equality [...] with greater focus on improving the overall conditions of the vulnerable groups of [...] persons with disabilities.

114.76 3rd Cycle, USA - Collect and publish data on hate crimes that include motivation, for example whether the crime is motivated by a bias against the victim's race, religion, sexual orientation or gender identity, or disability status.

114.160 3rd Cycle, Bulgaria - Take further steps for the implementation of the 2016 Deinstitutionalization Plan for Children in Residential Care and Ensuring their Transition to Community-Based Care and expedite measures to broaden inclusive education for children with disabilities.

114.171 3rd Cycle, Norway - Enhance efforts to protect persons with disabilities by renewing cooperation with expert NGOs and by conducting thorough investigations into allegations of abuse

114.100 3rd Cycle, Mexico - Develop a national strategy to facilitate access to justice for vulnerable groups, including by providing training on human rights to the staff of the judiciary

109.125 3rd Cycle, Ireland Facilitate the greater integration and participation in society of people with disabilities and, in particular, implement a more expansive sheltered housing strategy with measurable targets that will achieve a substantial reduction in the number of people with disabilities currently in institutional care

109.126 2nd Cycle, Greece - Intensify efforts in the promotion of the rights of persons with disabilities

109.127 2nd Cycle, Argentina - Strengthen the different measures aiming at respecting rights of persons with disabilities, particularly boys and girls

Partially implemented. Starting with August 2022, the Law no. 140, which regulates the protection measures for people with intellectual and/or psychosocial disabilities, came into force in Romania. This law comes as a reform of the guardianship system that has previously deprived people with disabilities of their legal capacity, denying them multiple fundamental rights, such as right to property, right to manage their finances, right to work, freedom of marriage, and so on. Law 140 brought amendments to both the Civil Code and the Code of Civil Procedure, thus abolishing the former system of legal guardianship of persons with disabilities. Specifically, this law introduces 3 (three) main protective measures for people with disabilities, according to the level of dependence of each person.

These are, in particular: assistance in the conclusion of legal documents (1), judicial counselling (2) and special guardianship (3). In broad terms, the assistance involves a fully competent person who is able to conclude legal documents themselves, but who still needs support to look after themselves and/or manage their assets. Judicial counselling comes into force when we have a person with partial deterioration of their mental faculties that needs punctual support in the exercise of their rights and freedoms. Lastly, the special guardianship implies that the deterioration level of the mental faculties of the person is total and permanent, therefore needing continuous representation for exercising their rights and freedoms.

Moreover, Law no. 140 imposes new obligations on judicial bodies. *In concreto*, the Romanian courts are obliged to review all the cases involving the former guardianship system by August 2025. According to the response CLR received from the Ministry of Justice² in 2023, there are about 90.000 cases involving the judicial protection of incapable adults (former naming of the institution of legal guardianship). CLR also requested in 2020 that the People's Registry Office (DGEP) makes the database with the anonymous records of people placed under guardianship available for them according to law no. 544/2001 (governing access to information of public interest). After 3 years and a court decision, the People's Registry Office provided CLR with a database of only 8.000 people placed under guardianship. In reality, after numerous requests made to all the Courts of Appeal in Romania, CLR concluded that the real number of persons placed under guardianship is likely to be even greater than the one stated by the Ministry of Justice.

² Ministry of Justice' Response [RO] – Annex 1

These aspects emphasized above only reinforce our conviction that there is a serious issue with data collection on cases involving people with intellectual and/or psychosocial disabilities. For instance, not even the National Union of Romanian Bar

Associations does not collect at all data in this matter, them in particular being one of the institutions that do collect data regarding all the court cases in Romania.

Therefore, the **main problems** identified by us that prevent the proper enforcement and functioning of the Law no. 140/2022 are the following:

1. Lack of training of the professionals working with persons with disabilities

From the beginning of CLR's *Advocate for Dignity* programme in 2003, we have tried to advocate for the continuous training of staff working with people with disabilities. Ten years later, Romania is in the same place where we started in 2003. The only courses dedicated exclusively to working with people with disabilities are run by the CLR³. Since starting our last training programme in May 2022 (AdaptJust), we have held 15 multidisciplinary courses, gathering about 350 professionals as participants, of which the least interested segment being the judges (24).

Since the entry into force of the Law no. 140/2022, the National Magistracy Institute (NMI) is obliged (on the basis of Article 25) to introduce in the continuous training program of judges and prosecutors activities related to the field of means of protection of persons with intellectual and/or psychosocial disabilities.

When asked by CLR⁴ about their plan to introduce disability-related courses into the continuing education curriculum, the NMI focused their response⁵ on developing (starting with 2023) trainings in regard mainly with the criminal court proceedings (such as *Hearing techniques in criminal proceedings that involve vulnerable people or Carrying out the forensic medical expertise in cases involving vulnerable groups*).

Focusing on the changes brought about by Law no. 140, we can see that the interdiction/guardianship cases fall under the aegis of civil law rules and are therefore governed by them. According to Article 940 of the Code of Civil Procedure, *the court is obliged to hear the person for whom protection is sought*⁶. Therefore, only training

³ <https://www.crj.ro/en/advocate-for-dignity/adaptjust-accessible-justice-for-people-with-disabilities/>

⁴ By means of Enquiry no. 60 / 15th February 2023

⁵ National Magistracy Institute' Response [RO] – Annex 2

⁶ (3) *At the trial, the court shall hear the person whose custody is sought in chambers and shall ask him questions in order to ascertain the necessity and advisability of the institution of a custody*

judicial professionals regarding the hearings done in the criminal proceedings comes as insufficient, not meeting the concrete necessity of training brought by Law no. 140, and more specifically, not training the right target audience.

That being said, although the necessary legislation exists so that the legal framework for defending the rights of persons with intellectual and/or psychosocial disabilities can function efficiently and effectively, a very important obstacle in the process of access to justice remains the lack of training of justice personnel.

2. Lack of concrete and clear information regarding the mechanism for conducting medical and psychosocial evaluation reports

Another important step in the process of supporting people with disabilities is the replacement of the forensic expertise required in trials with medical and psychosocial assessment reports. Yet again, the legislation creates, in theory, an optimal framework for people who want to leave the guardianship system. However, there are procedural and administrative problems at the institutional level that is responsible for carrying out the mentioned evaluations.

Subsequent to the entry into force of Law 140 (August 2022), the Methodology for conducting medical and psychosocial assessments was also adopted (December 2022). Between these dates, there were no provisions as to how these assessments should be carried out, although some cases for lifting the guardianship were already before the courts. Therefore, all these trials were blocked, until the adoption of the methodology.

Since it began to take effect, the methodology has proved to be flawed. Although it should be the main instrument to help speed up the process of lifting the guardianships, at the moment, it only contributes at hindering it. One of the great advantages of the methodology is that it allows assessments to be carried out in both the public and private mental health sectors. The problem is however that the costs of an evaluation done in the private sector are very high (considering that the people placed under legal guardianship were not allowed to work), while the way of bearing the expenses by the National Health Insurance House (CNAS) is not regulated. After asking the CNAS

measure, as well as his opinion on the custody regime and the person of the guardian. If it is in the interests of the person whose guardianship is sought, he or she will be heard at his or her home, where he or she is being cared for, or at another place the court considers appropriate.

about the procedure of supporting these costs, the only response⁷ we got was that the expenses are not supported from the national health fund. As a concrete example of the inconsistency of the cost of evaluations, picture the following: a medical and psychological evaluation costs at least 2500 LEI (a bit over 500 EUR), while the medium social allowance people with disabilities receive from the government is 500 LEI (a bit over 100 EUR). If a person's case is already before a court, but the person cannot afford to pay the costs of the assessments, the case will be automatically suspended until the results of the assessments are filed.

Thus, despite the fact that there is, in fact, the necessary legislation so that persons who have been placed under legal guardianship (commonly referred to in the Romanian legal system as *civil death*) can benefit from the change of this measure and automatically have a greater degree of autonomy, the lack of procedural provisions and concrete measures to be taken by specific authorities prevents and greatly delays the process of reviewing the former decisions of placement under legal guardianship.

The justice system is therefore once again blocked by technicalities that should have been taken into consideration at the elaboration moment of the Methodology for evaluations.

3. Lack of effective access to justice and legal assistance

Even though in 2016, Romania created an independent monitoring institution (the Monitoring Board) set up to protect, promote and monitor how the rights of people with disabilities in institutions are respected, their concrete activities are far from being completely in line with their statutory duties. Despite their legal active procedural capacity when it comes to reporting violations of the rights of persons with disabilities, to this day, no complaints have been made by the Monitoring Board to the criminal investigation bodies.

As an institution created with the main purpose of defending and ensuring the respect for the fundamental rights and freedoms of the persons with disabilities, the Monitoring Board currently functions without a lawyer and without any active complaints in the justice system.

⁷ National Health Insurance House' Response [RO] – Annex 3

Since 2003, CLR has been running dozens of unannounced visits to monitor the respect of the rights of the people with intellectual and/or psychosocial disabilities who are institutionalized in psychiatric hospitals or social care facilities. During the great majority of our visits, the residents approached us seeking support, and, most of the times, legal assistance before the Romanian courts.

In accordance with to the Law no. 8/2016, NGO's are having the ability to independently represent persons with disabilities before a court of law or any other independent body⁸ and defend their legitimate interests. On the other hand, the Internal Rulings of the Romanian Bar do not, under any circumstances, allow NGO's, by themselves, to represent the persons with disabilities before the courts. Given that the Internal Regulations of the Bar Association are the overriding normative act, the provision concerning the possibility of representation in Law no. 8/2016 is unable to produce legal effects and, therefore, to be enforced.

Hiring a lawyer in Romania at the moment is a privilege for the people with above-average incomes. NGO's have resources and the possibility to provide this legal assistance *pro bono* through collaborators or from the funds of the projects they run. Even though the persons with disabilities that want to get out of the legal guardianship system do have access to a public defender, most of the times the legal assistance is not effectively provided, the public defenders are assigned randomly, therefore there are no guarantees to provide the person with disabilities with a lawyer with expertise in the field.

Likewise the lack of training occurred in the justice system, the Romanian Bar does not provide lawyers with any training activities regarding the work with people with intellectual and/or psychosocial disabilities. The lack of knowledge (from the most trivial to the most specific) among lawyers can substantially affect the fate of people with intellectual and/or psychosocial disabilities. The lawyer must be the first person who ensures that the fundamental rights and freedoms of their client are respected. With a complete lack of training in this area, it becomes impossible to ensure effective and unbiased access to justice for people with disabilities.

⁸ Art. 4, i) in order to ensure independent representation of persons with disabilities before a court of law or any other independent body, non-governmental organisations have standing to defend the rights and legitimate interests of persons with disabilities;

On the course of our training activities carried out in the field of disability, we were astonished to learn that this particular subject has not been a point of interest at all on the agenda of the Romanian Bars courses in recent years. Lawyers who attended our courses raised the issue on the lack of knowledge in the field of communication with people with disabilities. Their main concerns are that there are no tools such as guides or manuals to help them develop communication skills with people with disabilities so that they can ensure that they understand the people's needs and thus provide them with the legal representation required.

It can therefore be seen how Law no. 8/2016, although it aims to harmonize national legislation with the provisions of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD), and in fact creates an apparently functional mechanism to defend their rights, does, in fact, only create more confusion by contradicting the internal regulations of the institutions that actually work directly with persons with disabilities.

4. Impossibility of improvement regarding community living due to failure to allocate sufficient funds in the field of deinstitutionalization

With the same intention of harmonizing the national legislation with the provisions of the CRPD, the Romanian Parliament issues Law no. 7/2023 on supporting the process of deinstitutionalization of adults with disabilities and implementing measures to accelerate it and prevent institutionalization. The main objective of this law is that by June 2026, the percentage of institutionalized people in Romania will decrease by 32%.

Deinstitutionalizing such a large percentage of people within 3 years requires several essential support instruments. These include considerable funds earmarked by the Government specifically for increasing the number of sheltered housing, development and provision of services to support independent living and community integration of adults with disabilities, and, last but not least, the provision of sufficient social rights for people making the transition from residential centres to life in the community.

In September 2022, out of the total number of 861.359 persons with disabilities in Romania, 16.460 were institutionalized. Going further, the statistics of the Ministry of Labour show that, at that time, there were only 156 sheltered housing units, housing a total of 1091 beneficiaries. Corroborating this data with the Romanian government's goal to deinstitutionalize 32% of people with disabilities by June 2026, would mean that at least 5267 people will need sheltered housing and accessible community services

At the moment there are no clear provisions showing how the transition of people with disabilities into sheltered housing will take place or how the state intends to allocate funds so that the number of sheltered housing units will correspond to the existing needs.

5. Hate crimes

As the issue of hate crimes is treated superficially by both criminal investigation bodies and the courts, Romania continues to lose cases to the ECtHR (the last one in 2021). Despite international monitoring of Romania, there is no progress in the last two years compared to the previous period (2016-2020) in regards to the reporting and resolution of hate crimes⁹.

The Romanian State has not reported to the OSCE any hate crime statistics since 2019. Although ECRI has recommended since 2005 that the Romanian authorities develop statistical systems in this field¹⁰, on 3 March 2022 ECRI found serious flaws in this area. Statistical data on convictions do not include either the aggravating factor of the hate crime or the underlying motive of, for instance, the crime of incitement to hatred or discrimination¹¹.

In the last two years, there have been changes in the procedures for the statistical processing of hate crimes at the level of the Romanian Police¹² and the prosecutor's offices, but there are still major problems regarding the way in which the personal nature which represents the motivation of the crime is recorded, as well as the fact that said entry differs from one institution to another, thus not allowing for a real statistical analysis of the cases, from the moment the complaint is filed to the moment it is resolved by the court. Also, the data provided by the Public Ministry show that prosecutors do not understand the essence of the hate crime concept.

NGO reports show the Roma and the LGBTI+ to be the most common targets of discrimination and hate. Anti-Semitism is also highly present.

⁹ See <https://www.crj.ro/antidiscriminare/publicatii-si-rapoarte/>.

¹⁰ ECRI: Third Report on Romania published on 24 June 2005 <https://rm.coe.int/third-report-on-romania-romanian-translation-/16808b5b92>).

¹¹ See An overview on hate crime and hate speech Romania – country profile: 2021-2022, CLR Report, Bucharest, 2023 at <https://www.crj.ro/en/antidiscrimination/publications-and-reports/>.

¹² By Government Decision no. 539 of 13.05.2021 GIPR was appointed coordinator of a working group whose objective is to align a set of statistical indicators on hate crimes at the level of all authorities, the statistical model is still being tested.

A number of training courses are being organized, but their effectiveness is challenged by the extremely poor results obtained in this field (dismissed criminal investigations, criminal trials concluded without prison sentences). Many times training activities or prevention of hate crimes and hate speech are not funded from the state budget but through different projects, often carried out by NGOs.

Civil society combating discrimination is too weak to determine wide change and lack the resources needed to provide support, even less legal support, for more than a few victims, although the level of discrimination in society, particularly against certain groups, is very high.

Recommendations:

1. Ensure, through the institutions responsible for the continuous training of magistrates and lawyers, at least one training course per year in the field of defense of the fundamental rights and freedoms of persons with intellectual and/or psychosocial disabilities.
2. Ensure sufficient funding to create a system of ongoing training for justice and medical professionals who interact with people with intellectual and/or psychosocial disabilities.
3. Ensure the revision of the methodology for carrying out medical and psychosocial assessments so that the costs of these assessments can be paid for by the national health insurance system.
4. Ensure that the legislator revises the national legislation in order to make it clear which are the entities with active legal capacity that can represent people with intellectual and/or psychosocial disabilities before the courts (whether civil or criminal) in Romania.
5. Ensuring that sufficient funding is allocated to communities and local authorities to support the transition from institutionalization to independent living in the community.
6. Ensure that the persons with intellectual and/or psychosocial disabilities may exercise fully and effectively all their human rights on an equal basis with others, notably in the enjoyment of the right to life, the right to physical and mental integrity, health, housing, independent living, and freedom from exploitation, violence and abuse.

7. Systemic data collection regarding hate crime by the Romanian authorities, so as to be able to consistently follow the number of cases and according to specific bias motivations.
8. The Romanian Police, the Public Ministry and the Ministry of Justice should correlate the way they record hate crimes in their statistical databases, allowing statistical analysis of cases from the moment a complaint is filed to the moment it is resolved by the court. This statistic should eliminate the possibility of misinterpretation of the personal motive of the offender, while also allowing analysis of offences that are motivated by two or more personal motives.
9. There is a need to train the personnel of the Romanian Police, prosecutors' offices, courts, the CNA, the NCCD, and lawyers on the subject of hate crimes and hate speech. These trainings should not only include legislative provisions, case law of European and national courts in the field, but also raise awareness among the participants to the problems of people belonging to vulnerable groups.
10. Non-governmental organisations working in the field of combating hate crimes should be financially supported to continue their work, including watchdog activities and legal services for victims.

Către,

Fundația Centrul de Resurse Juridice

În atenția doamnei Ruxandra Roșu - Legal expert
ruxandra.rosu@crj.ro

Având în vedere completările solicitate (referitoare la "*numărul total al hotărârilor pronunțate în dosare având ca obiect punerea sub interdicție*"), în continuarea adresei înregistrate de MJ sub nr. 8235/27.02.2023, vă comunicăm următoarele:

Datele de statistică judiciară care sunt disponibile prin intermediul sistemului de raportare implementat la nivelul Consiliului Superior al Magistraturii și Ministerului Justiției acoperă, în acest moment, intervalul 01.01.2011 - 31.12.2022.

Indicatorii utilizați în rapoartele comunicate au următoarea interpretare:

- *stoc inițial* reprezintă numărul de dosare create în intervalul de timp anterior perioadei de referință și care nu au fost soluționate până la data de început a perioadei de referință (perioada pentru care se face raportarea datelor de statistică judiciară);
- *intrate* reprezintă numărul de dosare create în perioada de referință;
- *dosare soluționate* reprezintă numărul de dosare cu document final închis a căror dată de închidere se regăsește în intervalul de timp specificat prin perioada de referință;
- *stoc final* reprezintă numărul de dosare rămase de soluționat la sfârșitul perioadei de referință și este diferența dintre *volumul total de activitate* (stoc inițial și intrate) și *numărul de dosare soluționate*.

Cu privire la capătul de cerere privind măsurile de ocrotire (consiliere judiciară, respectiv tutelă specială) care au fost dispuse prin soluționarea dosarelor având ca obiect *punerea sub interdicție*, vă comunicăm că nu sunt disponibile criteriile care să permită dezagregarea datelor de statistică judiciară disponibile, referitoare la cauzele soluționate, în funcție de anumite măsuri de ocrotire dispuse. Cu toate acestea, în nomenclatorul obiectelor statistice, care este folosit la nivelul instanțelor pentru introducerea informațiilor aferente dosarelor aflate pe rol în sistemul ECRIS, au fost identificate obiectele *consiliere judiciară* și *tutelă specială* (din cadrul materiei juridice *minori și familie*).

MINISTERUL JUSTIȚIEI

Având în vedere aceste considerente, vă transmitem anexat:

- Situația dosarelor judecate în fond, pe rolul instanțelor din România, având ca obiect principal "punere sub interdicție" (materia Minori și familie), în perioada 01.01.2011-31.12.2022, dezagregate la nivelul fiecărei instanțe unde au fost înregistrate astfel de cauze, pentru fiecare an calendaristic din perioada de referință;
- Situația dosarelor judecate în fond, pe rolul instanțelor din România, având ca obiect principal "consiliere judiciară" (materia Minori și familie), în perioada 01.01.2011-31.12.2022, dezagregate la nivelul fiecărei instanțe unde au fost înregistrate astfel de cauze, pentru fiecare an calendaristic din perioada de referință;
- Situația dosarelor judecate în fond, pe rolul instanțelor din România, având ca obiect principal "tutelă specială" (materia Minori și familie), în perioada 01.01.2011-31.12.2022, dezagregate la nivelul fiecărei instanțe unde au fost înregistrate astfel de cauze, pentru fiecare an calendaristic din perioada de referință.

Cu privire la solicitarea referitoare la *"numărul total al hotărârilor pronunțate în dosare având ca obiect punerea sub interdicție"*, vă transmitem anexat situația dosarelor soluționate în fond, pe rolul instanțelor din România, având ca obiect principal "punere sub interdicție" (materia Minori și familie), în perioada 01.01.2011-31.12.2022, datele fiind dezagregate în funcție de tipul documentului final prin care au fost soluționate cauzele. Au fost comunicate datele din cadrul acestei situații dezagregate în funcție de toate tipurile de documente pentru a păstra coerența rezultatelor comunicate în situația privind volumul de activitate.

Precizăm că pentru fiecare raport comunicat au fost interogate datele privind întreaga activitate, din perioadă de referință, de la nivelul tuturor instanțelor, prin datele raportate fiind reflectată activitatea efectivă a instanțelor în funcție de criteriile de filtrare a datelor avute în vedere (obiectul principal al cauzei, stadiul procesual, respectiv tipul documentului).

Cu stimă,

Ana Mihăilă

Structura de informare publică

Annex 2

Doamnei Georgiana PASCU
Manager de program
Centrul de Resurse Juridice

București, 27 februarie 2023

Stimată doamnă Manager de program,

Având în vedere solicitarea dumneavoastră nr.60/15.02.2023, inițial adresată Consiliului Superior al Magistraturii și redirecționată, de către această din urmă instituție, Institutului Național al Magistraturii, în vederea soluționării acesteia potrivit competențelor legale, vă comunicăm următoarele:

Legea nr. 140/2022 privind unele măsuri de ocrotire pentru persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale și modificarea și completarea unor acte normative a intrat în vigoare la data de 18 august 2022, dată la care Programul de formare profesională continuă a judecătorilor și procurorilor pentru anul 2022 era deja aprobat de Plenul CSM (Hotărârea CSM nr. 7/2022), iar calendarul activităților de formare deja comunicat instanțelor și parchetelor.

Ca informație generală, problematica protecției drepturilor fundamentale ale omului și a combaterii discriminării este abordată de Institut în mod constant încă din etapa inițială a formării profesionale a auditorilor de justiție (viitori judecători și procurori) și continuată în cadrul sesiunilor de formare profesională continuă dedicate judecătorilor și procurorilor.

Astfel, în ceea ce privește componenta de formare profesională continuă, precizăm că încă din anul 2016 a fost încheiat un protocol de colaborare între INM și Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD), în cadrul căruia au fost organizate anual, în parteneriat, numeroase activități de formare în domeniul combaterii discriminării.

În acest context, în cursul anului 2022 au fost organizate 2 activități de formare în materia *combaterii discriminării, cu accent pe infracțiuni motivate de ură*. În tematica acestor seminare au fost prezente și aspecte generale cu privire la dreptul la nediscriminare, prevăzut de art. 14 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, respectiv standarde și principii aplicabile în materia nediscriminării, forme de discriminare interzise, criterii interzise, concepte, elemente definitorii, jurisprudența europeană și națională. De asemenea, a fost pus la

dispoziția participanților (judecători, procurori, magistrați asistenți și personal de specialitate juridică asimilat judecătorilor și procurorilor din cadrul instituțiilor aflate în sistemul judiciar) *Ghidul Curții Europene a Drepturilor Omului privind art. 14 din Convenția europeană a drepturilor omului și art. 1 din Protocolul nr. 12 la Convenție*, care tratează, printre alte forme de discriminare, și discriminarea bazată pe „altă situație”, respectiv sănătatea și dizabilitățile.

De asemenea, în cursul anului 2022 au fost organizate două activități de formare în materia *Tehnicilor de audiere în procesul penal*, cu accent pe audierea persoanelor vulnerabile, care au abordat următoarele teme de interes: conceptul de persoană vulnerabilă, vulnerabilitatea - particularități ale audierii persoanei vulnerabile, repere psihologice în dezvoltarea persoanelor vulnerabile, aplicații practice privind audierea minorilor, aplicații practice privind audierea persoanelor cu dizabilități psihice, indicii psihotraumatici, contaminarea psihologică a intervievatorului - tehnici de decontaminare. Seminarele au fost organizate în cadrul Proiectului POCA ”*Justiția 2020: profesionalism și integritate*”, cod SIPOCA 453, cod MySMIS2014+ 118978.

În contextul reuniunii din 21-22 iunie 2022, la care au participat delegația Consiliului Europei, reprezentanți ai Ministerului Afacerilor Externe, Ministerului Sănătății, Centrului Național pentru Sănătate Mintală și Lupta Antidrog, Autorității pentru Protecția Persoanelor cu Dizabilități, Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, Consiliului Superior al Magistraturii, Institutului Național al Magistraturii, Avocatului Poporului, Consiliului de Monitorizare a Implementării Convenției ONU privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități și membri ai comisiilor permanente pentru drepturilor omului, culte și minorități și pentru muncă, familie și protecție socială din Senat, reprezentanții INM și-au asumat responsabilitatea elaborării unui program de formare pe tema persoanelor cu probleme psihice începând, cel mai probabil, cu anul 2023. De asemenea, s-a propus ca acest program de formare să se desfășoare la nivel descentralizat, pentru a asigura o cât mai mare acoperire a nevoilor de formare din sistemul judiciar.

Ca urmare a acestei reuniuni, INM a decis introducerea tematicii protecției persoanelor cu dizabilități în Programul de formare profesională continuă pentru anul 2023, elaborarea unei curricule de formare în domeniu și stabilirea unei direcții comune interdisciplinare pentru abordarea eficientă a cauzelor în care se efectuează expertize medico-legale, cu accent pe reflectarea jurisprudenței CEDO în materie.

Astfel, în ceea ce privește anul 2023, Programul de formare profesională continuă este elaborat și urmează a fi aprobat de Plenul CSM. În cadrul acestui program sunt prevăzute în continuare activități de formare în materia *Tehnicilor de audiere în procesul penal*, cu accent pe audierea persoanelor vulnerabile. De asemenea, Institutul își propune organizarea unei activități de formare interdisciplinară cu tema *Jurisprudența CEDO în materia asistenței medicale psihiatrice*, dedicată judecătorilor, procurorilor, avocaților, medicilor legiști, medicilor psihiatri. La finalul reuniunii, participanții vor fi în măsură să identifice problematica legată de instituția probațiunii medico-legale a stării de boală a unei persoane și condițiile în care se dispune sau se efectuează expertizele medico-legale, inclusiv expertiza psihiatrică, să analizeze jurisprudența CEDO în materie și să identifice bune practici privind instrumentarea unor astfel de cauze în cadrul unor echipe multidisciplinare, prin evidențierea dificultăților care apar în administrarea probatoriului specific, să stabilească o direcție comună interdisciplinară pentru abordarea eficientă a cauzelor în care se efectuează expertize medico-legale, să aplice în practică metodele și soluțiile identificate în urma dezbaterilor din cadrul reuniunii. Această activitate își propune dezvoltarea dialogului interprofesional, pe plan local, între reprezentanții categoriilor profesionale implicate în dispunerea sau efectuarea expertizelor medico-legale care fac obiectul acțiunilor de formare.

Vă mulțumim pentru disponibilitate și pentru propunerea de colaborare formulată și vă asigurăm ca vom analiza sprijinul oferit în vederea identificării unor posibilități de cooperare.

Judecător Cristina ROTARU-RADU

Nr. P.../1401/21.03.2023

Annex 3

Către,

Fundația "Centrul de Resurse Juridice"

adresa: București, Str. Arcului nr.19, sector 2

În atenția,

Doamnei Georgiana PASCU – Manager de Program

Referitor la adresa dumneavoastră nr. 44/09.02.2023 transmisă Casei Naționale de Asigurări de Sănătate prin poșta electronică, unde a fost înregistrată cu numărul P1401/10.02.2023, vă comunicăm următoarele:

Condițiile acordării asistenței medicale în cadrul sistemului de asigurări sociale de sănătate din România sunt reglementate prin:

- Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății (Titlul VIII – Asigurările sociale de sănătate), republicată, cu modificările și completările ulterioare, și actele normative subsecvente, respectiv:

- Hotărârea de Guvern nr. 696/2021 pentru aprobarea pachetelor de servicii și a Contractului-cadru care reglementează condițiile acordării asistenței medicale, a medicamentelor și a dispozitivelor medicale în cadrul sistemului de asigurări sociale de sănătate pentru anii 2021 – 2022, cu modificările și completările ulterioare,

- Ordinul ministrului sănătății și al președintelui Casei Naționale de Asigurări de Sănătate nr. 1068/627/2021 privind aprobarea Normelor metodologice de aplicare în anul 2021 a Hotărârii Guvernului nr. 696/2021 pentru aprobarea pachetelor de servicii și a Contractului-cadru care reglementează condițiile acordării asistenței medicale în cadrul sistemului de asigurări sociale de sănătate pentru anii 2021 – 2022, cu modificările și completările ulterioare.

Conform art. 248 lit. g) și lit. l) din Legea 95/2006, privind reforma în domeniul sănătății, republicată, cu modificările și completările ulterioare, **serviciile medicale solicitate și eliberarea actelor medicale solicitate de autoritățile care prin activitatea lor au dreptul să cunoască starea de sănătate a asiguraților, cât și serviciile medicale solicitate de asigurat nu sunt decontate din fond, contravaloarea acestora fiind suportată de asigurat, de unitățile care le solicită, de la bugetul de stat sau din alte surse, după caz.**

Serviciile acordate atât de medicii psihiatri, cât și de psihologi la recomandarea psihiatrilor în cadrul Sistemului de Asigurări Sociale de Sănătate se adresează tuturor categoriilor de asigurați, în condițiile parcurgerii etapelor prevăzute de legislația mai sus menționată. Astfel, în cazul unei probleme medicale, un asigurat trebuie să se adreseze medicului de familie. În cazul în care, în urma consultației (anamneză, examen obiectiv, manevre diagnostice sau terapeutice, etc.), medicul de familie consideră că limitele competenței profesionale sunt depășite, acesta eliberează bilet de trimitere pentru consultație la medicul de specialitate din ambulatoriu sau pentru internare, dacă apreciază necesar acest lucru.

Potrivit prevederilor Ordinului ministrului sănătății și al președintelui Casei Naționale de Asigurări de Sănătate nr. 1068/627/2021, psihologii cu specialitatea psihologie clinică, consiliere

psihologică, psihoterapie și psihopedagogie specială, pot furniza servicii de sănătate conexe actului medical, servicii care pot face obiectul contractelor încheiate de casele de asigurări de sănătate cu medicii cu specialitatea psihiatrie/psihiatrie pediatrică. Între serviciile conexe actului medical ce pot fi furnizate de psihologi la recomandarea psihiatrului/psihiatrului pediatru, menționăm:

- evaluare psihologică clinică și psihodiagnostic,
- consiliere psihologică clinică pentru copii/adulți,
- consiliere psihologică clinică pentru copii.

Plata serviciilor din asistența medicală ambulatorie de specialitate pentru specialitățile clinice, se face prin tarif pe serviciu medical cuantificat în puncte și se face de către casa de asigurări de sănătate către furnizorii de servicii medicale cu care se află în relație contractuală.

În *Legea nr. 140/2022 privind unele măsuri de ocrotire pentru persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale și modificarea și completarea unor acte normative*, sunt prevăzute următoarele:

- art. 20 "alin. (1) Persoanele aflate la data intrării în vigoare a prezentei legi sub interdicție judecătorească vor fi supuse, în ceea ce privește starea și capacitatea lor și măsurile de ocrotire ce vor trebui luate, dispozițiilor Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată, cu modificările ulterioare, astfel cum aceasta a fost modificată și completată prin prezenta lege,

alin. (6) Reexaminarea din oficiu a măsurilor de punere sub interdicție judecătorească de către instanțele judecătorești se realizează în termen de 3 ani de la data intrării în vigoare a prezentei legi. Împlinirea acestui termen nu înlătură îndatorirea instanțelor de a reexamina, în continuare, din oficiu, toate măsurile de punere sub interdicție judecătorească. În scopul reexaminării, președinții de instanță vor lua măsuri pentru realizarea, în termen de 90 de zile de la data publicării prezentei legi în Monitorul Oficial al României, Partea I, a inventarului dosarelor în care a fost dispusă măsura punerii sub interdicție judecătorească.

- art. 23 Metodologia de evaluare medicală și psihologică va fi aprobată prin ordin al ministrului sănătății și al ministrului muncii și solidarității sociale, în termen de 90 de zile de la data publicării prezentei legi în Monitorul Oficial al României, Partea I, cu consultarea Colegiului Psihologilor din România."

În Anexa 1 la *Ordinul nr. 3423/2128/2022 privind aprobarea metodologiei și a raportului de evaluare medicală și psihologică a persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale în contextul dispunerii, prelungirii, înlocuirii sau ridicării măsurii de ocrotire*, este prevăzut faptul că **evaluarea medicală** a persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale în contextul dispunerii, prelungirii, înlocuirii sau ridicării măsurii de ocrotire se poate face în cadrul sistemului de sănătate public sau privat, de către medicul din specialitatea psihiatrie sau, în cazul minorului, psihiatrie pediatrică.

În Anexa 2 la *Ordinul nr. 3423/2128/2022 privind aprobarea metodologiei și a raportului de evaluare medicală și psihologică a persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale în contextul dispunerii, prelungirii, înlocuirii sau ridicării măsurii de ocrotire*, este prevăzut faptul că **evaluarea psihologică** a persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale în contextul dispunerii, prelungirii, înlocuirii sau ridicării măsurii de ocrotire se poate face în cadrul sistemului de sănătate public sau privat.

Evaluarea psihologică se realizează de către un psiholog care exercită profesia prin una dintre formele legale prevăzute de *Legea nr. 213/2004 privind exercitarea profesiei de psiholog cu drept de liberă practică, înființarea, organizarea și funcționarea Colegiului Psihologilor din România, cu modificările ulterioare*, și este înscris în Registrul experților psihologi din cadrul Colegiului Psihologilor din România.

Ordonanța nr. 1/2000, republicată, cu modificările și completările ulterioare, privind organizarea activității și funcționarea instituțiilor de medicină legală, dispune:

- art. 2 "alin. (1) Activitatea de medicină legală asigură mijloace de probă cu caracter științific organelor de urmărire penală, instanțelor judecătorești, precum și la cererea persoanelor interesate, în soluționarea cauzelor penale, civile sau de altă natură, contribuind prin mijloace specifice, prevăzute de lege, la stabilirea adevărului.

- art. 15 "Institutul Național de Medicină Legală "Mina Minovici" București, precum și celelalte institute de medicină legală, în limitele competenței lor teritoriale, stabilite prin regulamentul de aplicare a dispozițiilor prezentei ordonanțe, au următoarele atribuții principale:

(...)

b) efectuează noi expertize medico-legale dispuse de organele de urmărire penală sau de instanțele judecătorești, precum și în cazurile de deficiențe privind acordarea asistenței medicale ori în cazurile în care, potrivit legii, sunt necesare expertize medico-legale psihiatrice."

În ceea ce priveștea alocarea unui buget național pentru decontarea serviciilor de evaluare realizate în cadrul procedurii de reexaminare a hotărârilor de punere sub interdicție, prin elaborarea și implementarea unui nou program național de sănătate, precizăm următoarele:

➤ dispozițiile art. 5 alin. (2) din Ordinul ministrului sănătății nr. 1202/2017 privind înființarea, organizarea și funcționarea comisiilor și subcomisiilor de specialitate ale Ministerului Sănătății, cu modificările și completările ulterioare, potrivit cărora în domeniul programelor naționale de sănătate, comisiile de specialitate colaborează cu structurile de specialitate din cadrul Ministerului Sănătății pentru:

- „a) identificarea și rezolvarea cu prioritate a problemelor de sănătate specifice domeniului de competență, în conformitate cu Strategia națională de sănătate 2014 - 2020;

- b) evaluarea nevoilor populației, evidențiate din date obiective;

- c) asigurarea concordanței programelor naționale de sănătate cu politicile, strategiile și recomandările instituțiilor și organizațiilor internaționale în domeniu;

- d) definirea structurii, obiectivelor, activităților, precum și a oricăror altor condiții și termene necesare implementării și derulării programelor naționale de sănătate;

- e) elaborarea criteriilor de selecție a unităților de specialitate prin care se implementează programele naționale de sănătate;

- f) estimarea și fundamentarea necesarului de resurse financiare în raport cu obiectivele și activitățile cuprinse în programele naționale de sănătate, precum și cu politicile, strategiile și recomandările instituțiilor și organizațiilor internaționale în domeniu;

- g) stabilirea măsurilor necesare în vederea îmbunătățirii modului de derulare a programelor naționale de sănătate;

- h) propunerea unităților de asistență tehnică și management al programelor naționale de sănătate;

- i) elaborarea de criterii, standarde și metodologii pentru evaluarea impactului, oportunității și eficienței programelor naționale de sănătate;"

➤ reglementările art. 2 din Hotărârea de Guvern nr. 144/2010 privind organizarea și funcționarea Ministerului Sănătății, cu modificările și completările ulterioare, conform cărora Ministerul Sănătății

- „ a) elaborează politici, strategii și programe de acțiune în domeniul sănătății populației, în acord cu Programul de guvernare, coordonează și controlează implementarea politicilor, strategiilor și programelor din domeniul sănătății populației, la nivel național, regional și local;

- b) evaluează și monitorizează starea de sănătate a populației, ia măsuri pentru îmbunătățirea acestora și informează Guvernul referitor la indicatorii de sănătate, tendințele de evoluție și despre măsurile necesare pentru îmbunătățirea acestora;

- c) reglementează modul de organizare și funcționare a sistemului de sănătate;

- d) monitorizează, controlează și evaluează activitatea instituțiilor sanitare și ia măsuri pentru îmbunătățirea calității asistenței medicale acordate populației; ”

➤ prevederile art. 15 din Legea nr. 500/2002 privind finanțele publice, cu modificările și completările ulterioare, care stipulează faptul că

- „(1) În cazurile în care se fac propuneri de elaborare a unor proiecte de acte normative/măsuri/politici a căror aplicare atrage micșorarea veniturilor sau majorarea cheltuielilor aprobate prin buget, se va întocmi o fișă financiară, care va respecta condițiile prevăzute de Legea 69/2010. În această fișă se înscriu efectele financiare asupra bugetului general consolidat, care trebuie să aibă în vedere (...)

- c) măsurile avute în vedere pentru acoperirea majorării cheltuielilor sau a minusului de venituri pentru a nu influența deficitul bugetar. (...)

(3) După depunerea proiectului legii bugetare anuale în Parlament pot fi aprobate acte normative/măsuri/politici numai în condițiile prevederilor alin. (1), dar cu precizarea surselor de acoperire a diminuării veniturilor sau a majorării cheltuielilor bugetare, aferente exercițiului bugetar pentru care s-a elaborat bugetul."

În plus, față de cele de mai sus, precizăm că Institutul Național de Medicină Legală "Mina Minovici" nu se află în relație contractuală cu casa de asigurări de sănătate; potrivit art. 32 din *Ordonanța nr. 1/2000, republicată, cu modificările și completările ulterioare*, finanțarea activității Institutului Național de Medicină Legală "Mina Minovici" se asigură din subvenții acordate de la bugetul de stat, prin bugetul Ministerului Sănătății, de la capitolul "Sănătate" și din veniturile proprii.

În contextul celor menționate anterior, serviciile medicale acordate în cazul obligativității reexaminării hotărârilor de punere sub interdicție nu pot fi decontate din Fondul Național Unic de Asigurări Sociale de Sănătate, fiind asimilabile categoriilor de servicii prevăzute la art. 248 din *Legea 95/2006, privind reforma în domeniul sănătății, republicată, cu modificările și completările ulterioare*, care nu se decontează din Fondul Național Unic de Asigurări Sociale de Sănătate.

În altă ordine de idei, Casa Națională de Asigurări de Sănătate nu are competența de a stabili cine este abilitat să acorde serviciile medicale/psihologice necesare în cadrul reexaminării hotărârilor de punere sub interdicție.

Cu stimă,

PREȘEDINTE
Adela COJAN

VICEPREȘEDINTE

